

Szűcs Judit

A BÖJT ÉS A HÚSVÉT A CSONGRÁDI NÉPÉLETBEN

Emlékeim Bálint Sándorról

Bálint Sándor nevét 1966-ban elsőéves bölcsészhallgatóként jegyeztem meg. Tisztelettel, szeretettel, kissé sajnálkozva beszéltek róla a Nyíri családban. Nyíri Antal – anyai unokabátyám – nyelvtörténész, 1956-tól 1977-ig a JATE Magyar Nyelvészeti Tanszékének vezetője, közben 1966-tól 1971-ig a Néprajzi Tanszék évenként újból megbízott vezetője. Ez utóbbi tényt Nyíri Antal családtagjai előtt szemérmesen elhallgatta, én magam is Barna Gábortól, a tanszék jelenlegi irányítójától tudtam meg. Köztudott bizonyos körben, hogy Bálint Sándort 1966-ban nyugdíjazták. Ennek politikai okai voltak. Az egyházi kapcsolataival, az így hozzá kerülő, külföldről származó könyvekkel vált gyanússá. Emlékezetem szerint egy Nagy Imréről szóló kiadvány volt döntő abban, hogy az ifjúság további nevelését is jelentő egyetemi oktatásból eltávolították. Nyíri Antal családi beszélgetésekben gyakran mondta haragvó indulattal: „Mi a fenének kellett azt a könyvet magánál tartani?”

Ha időben visszalépünk az ötvenes évekbe, akkor a Szegedi Tudományegyetem két emlegetett tanszéke életében jelentős dolog történt. A Népünk és Nyelvünk társadalmi, néprajzi és nyelvészeti kérdésekkel foglalkozó 1929-től 1939-ig megjelenő folyóirat utódját a Néprajz és Nyelvtudomány című egyetemi évkönyvet, vagy ahogy akkoriban nevezték, Actát 1957-ben a nevezett két társtanszék vezetői együtt szerkesztik (más itt nem említett, szinte évenként változó szerkesztőtársakkal), amelyben szerzők is együtt Bálint Sándor említett nyugdíjaztatásáig.

A szerkesztés életrendjükben azt jelentette, hogy ebéd után otthoni kutatómunka helyett még gyakran visszamentek mindketten az egyetemre, hogy közösen dolgozzanak az újabb köteten. Erről jelen cikk megírására készülődve a nyelvészprofesszor özvegyétől hallottam. Talán ilyen alkalommal győzte meg a szentesi e-zó nyelvjárását előadásain, hivatalos tárgyalásokon is megőrző nyelvész néprajzos társát arról, hogy neki is vissza kellene térnie a szegedi ö-zó nyelvjárású anyanyelvéhez előadásaiiban is. Az időpont feltételezett, de a tény – vagyis, hogy nyelvész barátja beszélt rá nyelvjárása „hivatalos” használatára – magától Nyíri Antaltól hallottam. Szemérmesen dicsekedett vele, abban az időben, amikor már néprajzosnak készülve meghívtam Bálint Sándort a tanárképző főiskola Teleki Kollégiumába.

Visszatérve a 1960-as évek második felére, egyetemistaként nem emlékszem, hogy találkoztam volna vele személyesen. Nevét nálam idősebb, őt személyesen ismerő egyetemisták politikai véleményük alapján és vérmérsékletük szerint emlegették. Többségük tisztelettel és szeretettel szólt róla.

1976-tól Szegedre újból visszakérülve, a tanárképző főiskola egyik kollégiumának igazgatójaként, a következő években a néprajz iránt érdeklődőként találkoztam a szögedi nemzet kutatójával a Móra Ferenc Múzeumban. Kedves pátriárkaként

fogadott ismerőst és ismeretlent. Én magam is néhány találkozás – lakásán tett látogatás, megjelent kötetei dedikáltatása – után ismerősként hívhattam meg a kollégium néprajzi körébe előadás tartására. El is jött, és élvezetes előadást tartott az érdeklődő főiskolai hallgatók számára. (1978-1979-ben például Tálasi Istvánt, az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszéke vezetőjét, a Kiskunság kutatójaként, Filep Antalt az MTA Néprajzi Kutatócsoportja munkatársát és Halász Pétert a Honismeret folyóirat szerkesztőjét hívtuk meg és fogadhattuk is ebben a körben. Ez alkalommal ketten is megtudtuk, hogy őseink szegedi kirajzásúak lehetnek. Egyik az akkor főiskolás, csólyospálosi születésű néprajzkutató (Fodor Ferenc), a másik jelen sorok írója, akinek apai ősei zentai származású, Szűcs nevűek. Bálint Sándort ekkor hallgatva tűnt fel ízes ö-ző nyelvjárású beszéde, amelyet nem restellt, sőt élvezett főiskolás hallgatósága előtt előadva. Erről beszámolva Nyíri Antalnak, tudtam meg, hogy ő biztatta nyelvjárása ilyen formában, közegben történő megőrzésére is.

Ekkoriban hallottam a neves nyelvtörténészről a néprajzos professzortárs szegedi tanyákról kirajzó parasztok életéről végzett kutatásairól. A hasonló korú kolléga irigykedve, kicsit sóvárogva emlegette, hogy Bálint Sándor lovaskocsival járja a Szegedig nyúló kiskunsági pusztákat benépesítő parasztcsaládokat. Talán Nyíri Antal ismert szemérmessége nem engedte, hogy meghívassa magát ezekre a számára nyelvészeti szempontból hasznos és élvezetes utakra? – kérdezem magamtól napjainkban, mindkettőjük halála után. Ismerve őt, válaszom igen.

Emellett a Nyíri családban szóba került Bálint Sándorról, hogy jól főzött – a monográfiájában is dicsért – szegedi tarhonyát. A szegedi paraszti és a szentesi iparos származású professzor számára vendéglátásra is megfelelő ételnek számított ez az egyszerű tájhoz kötődő, gyermekkorukban gyakran fogyasztott egytálétel.

Ennyi a visszaemlékezés? Talán igen. A többi már a tiszteletére írt néprajzi esszé, amely a *Karácsony, húsvét, pünkösöd* főcímen és *A nagyünnepek hazai és közép-európai hagyományvilágából* alcímen írott, földrajzilag és témák szerint is gazdagon adatolt kötetéhez, annak is a húsvétról szóló részéhez kapcsolódik. Emellett fölhasználtam a Gecse Gusztáv által összeállított Vallástörténeti kislexikon néhány szócikkét, mivel pontos, egyszerű, megbízható.

A Kárpát-medencében, Közép-Európában élő vallásos – pogány elemeket is őrző – nép ünnepi, jeles napi szokásait földrajzilag és tartalmában is tiszteletre méltó részletességgel feldolgozó Bálint Sándor a – két világháború közti statisztika szerint – 97 százalékban katolikus vallású, Szegedhez hasonlóan a ferencesekhez erősen kötődő Csongrád lakossága szokásairól nem ír. Tiszteletteljes köszöntésként a címben megadottak szerint ezekből mutatok be.

Nagyböjt

Jézus böjtölésének, kínszenvedésének, majd feltámadásának emlékezetére tartott nagyböjt hamvazószerdán, a csonkahéten kezdődik, majd a húsvét vasárnapkal bezárólag negyven napig tart. Az evangéliumi leírások szerint Jézus is ennyi ideig böjtölt a pusztában. A keresztények körében a 4. századtól kezdve alakult ki ez a szokás. A nagyböjt jelentésének magyarázatához tartozik a kisböjt értelmezése is.

Kisböjt adventben, a karácsony előtti, közel három hetes böjt volt, ekkor az egész évi pénteki mellett a szerdait is megtartották.

Az első időkben és még a 19. század végén népi, paraszti közegben, családokban a böjt szigorú volt. A nevezett időszak étkezési fegyelmének lazulását az utóbbi 20 évben végzett gyűjtések, visszaemlékezések jelzik. „A szüleim nem tartották úgy a böjtöt, hogy ne használtak volna zsírt. A nagyszüleim meg a dédszüleim tartották.” (Szepesi Istvánné Szántai Kis Erzsébet sz. 1927.)

A böjt korábbi fokozatosságát mutatja jeles napként a kövér csütörtök, a húshagyó kedd, egyes változatok szerint a csonka csütörtök is. „A csonka hét előtti hét csütörtökje a kövér csütörtök. Olyankor összeszedték, ami még hús volt. Lehetett nagyokat enni azon a csütörtökön meg vasárnap. Hurka, kolbász, meg ami csak előjött a ház körül. Farsang vasárnap után a húshagyó kedd, amikor el kellett a maradék húst fogyasztani.” „A csonka csütörtök halvány emléke szerint ez a nap módot adott az utolsó zsíros, húsos maradékok elfogyasztására.” (Hajdú Piroska sz. 1921.)

Hamvazószerda

A hamu már az Ószövetségben is a bűnbánat szimbóluma. Az őskeresztény korban a nyilvános vezeklők fejét a püspök hamuval hintette meg. A nyilvános vezeklés megszűnt a 13. században, de közben a 9. századtól szokássá vált, hogy a katolikus hívek bűneikre emlékezve hamuval hintették meg a fejüket. Majd az 1091-es rendelet szerint a papnak kellett a hívek homlokát hamuval megkenni.

A napjainkban is rendszeresen templomba járó embert „Emlékezzél, ember! Emlékezzünk, hogy porból lettünk, porrá leszünk! Szentelt hamuval meghintenek. A pap tányérből a homlokunkra keresztet vet. Az előző évi virágvasárnapi barkából félre tesznek. A barkát a hívek gyűjtik össze. Sokan a kertjükben vagy a ház előtt tartják. Annak a hamujával keresztelik. A barkát a sekrestyés égeti el.” (Hajdú Piroska).

A barkáról még virágvasárnapnál is szót ejtünk.

A böjt kezdete

Halvány emléke van a hamvazószerda utáni csonka csütörtöknek, amelyen a még mindig megmaradt húst lehetett büntetlenül elfogyasztani.

Ebben az időszakban az étkezésbeli mértéktartás mellett a zajos multságokat, lakodalmakat is kerülni kellett, illetve ma is így illik a hívő katolikusok körében.

„A tizennégyes háborúig tartott negyvennapos böjt. Tökmagolaj, vaj, túró. Akinek nem volt tehetsége, hogy zsírtalanul főzzön, az heti három hústalan napot tartott. Mikor húszéves voltam (ti. 1924-ben), akkor hallottam, hogy az én édesapám még fiatal korában (visszakövetkeztetve, az 1880-as, az 1990-es években) még a negyvennapos böjt ment. Egyik étel olajjal, másik étel vajjal. A paprikás krumplit is olajjal. Olyan könnyű volt, híztak az emberek. De én már nem tartottam, csak a nagyszülőlk.” (Szántai Kis Ferencné Német Franciska sz. 1904.)

„Nagyanyám összeszedte a zsíros edényeket. – Na, kisfiam, vidd föl a padlásra, hozd le a vajasakat!- mondta.” (Dr. Ormos Lajos sz. 1908.)

Az 1849-ben született özvegy nagymama tartotta a böjtöt. A Szép utcában Bodor

sutuséknál üttetett tökmagolajat. Azzal főzött. „Evett tojást, sajtot. De nem evett zsírt, húst.” Egy kemence peracet sütött, abból készült a mákos guba. (Hajdú Gyuláné Kocsis Margit sz. 1901.)

A (kemence) „fenékné” sült perac (tejjel, élesztővel), az agyongyúrt pogácsa (kelesztetlen, de tejföllel, pici zsírral) és a szintén kelesztetlen, tejföllel gyúrt, lepényformára nyújtott, bekockázott, tojással kent, paprikával megszórt bodag jellegzetes, a két világháború között is fogyasztott böjti ételek voltak. (Csépai Jánosné Atkári Anna sz. 1924.) A böjt a magyarok étkezésében is évszázadokkal korábban általános, archaikus készítési technikákat őrzött meg. Ilyen kelesztetlen tésztaként az agyongyúrt pogácsa és a bodag.

„Mesélték még gyerekkoromban, hogy (korábban ilyenkor) elmosták, kiforrázták az edényeket böjtre. Vajjal meg olajjal főztek.” Az első világháború után már inkább csak a szerdán és pénteken tartották, tartják meg a böjtöt, illetve csak csütörtökön és vasárnap ettek, esznek húst. Az 1945, 1960 után elterjedt közüzemi étkezésben gyakran van pénteken hús. Ennek a napnak a böjtje a legszigorúbb, de ha valaki hívőként „ezen a napon húst eszik, de jó szándéokra imádkozik, vagyis valaki ismerősnek a gyógyulásáért imádkozik, azzal feloldozza a pénteki húsevést.” (Hajdú Piroska)

De nézzük tovább a két világháború között fogyasztott böjti ételleket, amelyek nemcsak a vallás előírásainak feleltek meg, hanem egyúttal a mai fogalmaink szerinti egészséges táplálkozásnak is megfelelnek.

„Olajos káposzta nyersen. Tökmagból kiütötték az olajat. Az volt jó a káposztára. Félegyházán (ti. Kiskunfélegyházán) csinálták. (A két világháború között már a szomszéd városba kellett átvinni a tökmagot, hogy olajat üssenek belőle.) Megpirították, kisajtolták. Reggelire is meg vacsorára is túró meg sajt, tej meg vaj. A vajnak az írója. (A vaj köpülése után maradt folyadék.) Kenyérsütéskor lángos. A kemencébe sült lángost kacsazsírral, tejföllel kentük meg. Vacsorára a csíramálé.” (Hajdú Piroska)

Egy-egy étel gyakorisága böjtben is attól függött, mennyire szerette a család. Ahol szerették a csíramálét, ott kétszer-háromszor is csíráztattak búzát, majd a kimosott csíralevet liszttel összekeverve tepsikben sütötték. Egy adagot a család napokig eszegetett.

„Vajat csak böjtben ettünk. (Azon kívül) vittük a piacra.” (Újvári Pálné Máté Anna sz. 1911.). Az egyszerre árutermelő és önellátó paraszti gazdaságban a vaj egy rövid időszakot, a böjtöt kivéve pénzre váltható termék, áru volt. Ez csak egy példa a jelzett gazdálkodási forma kettős működésére.

Egyes változatok szerint a bab és a hal böjti étel még zsírral is. Talán a kevés zsírral főzött, a szegényebbek számára is elérhető alapanyagú ételekkel – egyéb más engedménnyel együtt – az egyház a Csongrádon nagy számban élő, kevésbé tehető réteg számára adott engedményt. Tökmagot üttetni Félegyházán a tököt nagy mennyiségben természetű és annak magját nagyobb tételben lovas kocsival a szomszéd városba átszállító gazda volt képes. A zsíros edényeket olajosakra és vajasokra cserélni jobb módú gazda felesége tudta. Több edényt és vajat a főzés alapanyagaként használni csak ilyen gazda családjában tudtak.

Napjainkban hamvazószerdán és nagypénteken szabad háromszor enni, de egyszer szabad jól lakni. Ezt a megkötést a pap is kihirdeti.

A pénteki tiltásokból még szóbeli emlékezete van, illetve előfordul, hogy valaki tartja, vagyis ezen a napon nem mos.

Virágvasárnap

A nagyböjti időszak negyedik vasárnapja a virágvasárnap. Egyben a húsvétot megelőző hét nap első napja. Jézus jeruzsálemi bevonulása emlékére szentelt pálma-, olaj-, illetve barkaágakkal körmenetet tartanak. A 4. századtól már nyomai vannak, általánosan a 8. századtól terjedt el. A mi éghajlatunk alatt tavaszi élő ágként a barka felel meg. A barka szentelését, a házban, lakásban elhelyezését, annak mágikus hatását a hívek többsége napjainkban is számon tartja. A barka egy fűzfa fajta bimbója. A cserjét a ház előtt, az utcán és a ház kertjében tartották, gondozták.

„Volt nekünk a kútnál. Én dugtam le. Mindig elszedtük a barkát. A szomszédba is volt Vincze Tamáséknál.” (Hajdú Piroska) A lakásban több helyen, ablakban, asztalon vázákban helyezték el. Egész évben, ha megmaradt több évig is őrizték. Ki csak tiszteletből, mert szentelt, de csak formálisan, ki azért mert szép, ki hitt mágikus, a természeti csapásoktól védő erejében. Napjainkban vallásos fiatalasszony is tart belőle a ház több helyiségében természeti csapástól védő erejében bízva. Gyógyító hatásáról is tud. (Horváth Károlyné Nagy Erzsébet sz. 1970.)

Nagyhét

A húsvét vasárnapját megelőző hét nap, a nagyböjt utolsó időszaka. Ebből kiemelkedik a három szent nap nagycsütörtök, nagypéntek és nagyszombat. Nagycsütörtök az utolsó vacsora és a szenvedés kezdetének napja. Újváriné csak annyit mondott rá, hogy „hetes böjt”.

Hamvazószerdán és nagypénteken, a böjt kezdetén és Jézus keresztre feszítése napján szabad háromszor enni, de csak egyszer szabad jól lakni. Ezt a pap is kihirdeti. A vallásos hívők évről évre e nélkül is megjegyzik és betartják.

„Nagypénteken délig nem ettek, délben krumplit vagy bablevest ettek. Lehetett olajjal csinálni. Gubát, peracet sütöttek, tejjel megöntötték, mákkal megszórták.” (Újvári Pálné Máté Anna) „Nagypénteken mákos guba vagy hal krumpli volt. Ennek (ti. a hal krumplinak) homokban nőtt a feje. Lehetett halat enni, ahol csak módjuk volt. A csíramálénak is akkor kellett sülni.” (Horváth Károlyné Nagy Erzsébet) A halat böjtben és az év egyéb szakában halászokon kívül a vízhez közel élők, a parti birtokosok fogták és fogyasztották.

Az idősek napjainkban ilyen napokon, főként pénteken a menzáról, kifőzésből hordott ebédből a kifőtt tésztát sajttal eszik meg, a húst elteszik vasárnapra. Ezt ismerőseiknek, szinte öngazolásként el is mondják.

A tiszaujfalui határban született – 24 éves koráig itt élt – Hajdú Piroska így emlékszik a nagyhétre:

„Nagycsütörtökön este elnémulnak a harangok, és csak szombaton feltámadáskor szólalnak meg. Ilyenkor az orgona is elhallgat. Ez a gyász. A Jézuska meghal nagypénteken.” Böjttel emlékeznek erre. „Nagyszombaton este hat órakor kezdődik a mise. A mise elején megszólal az orgona, a harang is. Olyankor jó erősen harangoznak. A mise után van a körmenet. Föltámadásra nem nagyon tudtunk bejönni abban az időben. (Ti. 16 kilométerre laktak a várostól.) A tanyán édesapám mondta:

– Föjlött a csillag, megehetjük a sonkát.

A föltámadási körmenetbe a második háború után kapcsolódtam be. Eljöttünk a tanyáról. Negyvenöt után. Gyertyás körmenet, mert akkorára már sötét van. Temp-lomkerülés régi nevén. Allelujás énekeket énekeltünk. Van sok szövege (több verszaka).

„Föltámadott Krisztus e napon, alleluja

Hála légyen az Istennek, alleluja...”

Szinte az egész körmenetet végig jártuk ezzel az egy énekkel. Nagyszombat délig tartott a böjt. A föltámadási körmenet után mondták:

– Jó étvágyat a sonkához!”

A nagyszombati készülődés, ahogy arra Hajdúné 1986-ban 85 évesen emlékezett:

„Nagyszombaton reggel főtt a sonka, füstölt kolbász, tojás, kakas vagy csirkepaprikás, leves. Közben készült a kalács. Kerek kalács négy ágból, dúc a gyerekeknek. Majd megszólalt a harang, ilyenkor mondták:

– Szaladjatok kígyók, békák! Húzzák a hírharangot. – Akkor készen kellett lenni, de nem, hogy ettünk, csak feltámadás után.” (Horváth Károlyné Nagy Erzsébet) A rövid mondókával igyekeztek megszabadulni a tavasszal újjáéledő férgektől, károsnak vélt állatoktól.

„Feltámadásra hazajöttünk. Vízkeresztii szentelt vizet eltettük, a sonkát azzal szentelték meg. Szeltük a sonkát, reszelt ecetes tormával fogyasztottuk. Mindig volt nagykalács. Az volt a sütemény, azt ették a sonkával.” Nagyszombaton, a vacsora kezdetén „az első tojást annyi felé vágta a családfő, ahányan együtt voltak. Azért (osztotta szét), hogy széthúzás ne legyen a családok között.” (Újvári Pálné Máté Anna)

Húsvétvasárnap

A keresztény húsvétinak egyöntetűen a tavasi napéjgyenlőséget követő holdtölte utáni vasárnapon ünneplése a niceai zsinat (325) döntése óta van.

Két egymást követő ünnepi nap mindegyikén a távoli tanyáról nem jöhetett a városba a család. Nem hagyhatták ennyi időre a cselédekre a gazdaságot, az állatokat. A szombati Feltámadást a tanyán töltötték, de vasárnap a nagymisére bejöttek. Ekkor ünnepelték Jézus föltámadását. Ilyenkor az általánosan szokásos vasárnapi, ünnepi ebédet ették: „Tyúkhús leves volt (ti. mint) esztendőös ünnepeken. Disznó vagy marha vagy birkapaprikás. A birkát közösen vágták (ti. a családok).” (Újvári Pálné Máté Anna) „Húsvétkor bárány, tejes bárány. Húsz-huszonöt kilós. Paprikást főztünk belőle.” (Csépai Jánosné Atkári Anna) A környékbeli juhászok készültek a húsvéti vásárra, hozták eladni a bárányokat. Aki nem tartott birkát, juhot, az is tudott venni.

A csongrádi húsvéti paraszti étkezésben így jelenik meg – az ó- és újszövetségben is szereplő, az utóbbiban Krisztus jelképeként – a bárány, amely eredetileg áldozati jellegű eledel volt.

A messzire lakók már ebéd után elindultak kocsin a tanyára, mentek ki az állatokat ellátni. Felváltani vagy kisegíteni az ünnepen ügyeletes cselédeket.

Húsvéthétfő vagy húsvét másnapja

Vízbevetőhétfő egyes vidékeken. Az ünnepnek már világias jellegű része. De pogány termékenységvarázslást is vélnek felfedezni benne.

A locsolkodók a 19. század végétől a 20. század közepére eljutnak az ásott kútból vödörbe felhúzott vízzel való „locsolkodástól” a szagos vízzel öntözésen át az illatszerboltban, de legalábbis üzletben vásárolt kölnivízzel locsolkodásig. (Paraszi környezetben Csongrádon is előfordult a 20. század elején, hogy húsvétkor a kútvízzel locsolt lány tüdőgyulladást kapott, majd meghalt.)

Az 1921-es születésű adatközlőm a harmincas évek szokásait idézheti. „Volt, hogy vödörből és üvegből spriccelni akartak, de én nem engedtem.” (Hajdú Piroska) A tanyavilágban a szomszéd legények, rokonfiúk, barátok együtt, előfordult, hogy ketten egy lovon ülve mentek húsvétkor locsolkodni, de máskor is udvarolni a határbeli tanyák között.

Az érkezőket szentelt sonkával, tojással, kolbásszal és kaláccsal kínálták:

„Fiatal koromba még jobban terített asztal várta a vendégeket.” (Szántai Kis Ferencné Német Franciska) Emlékeztetőül, ez az 1904-ben született Franciska néninél az első világháború alatti éveket, a 20. század eleji szokásokat jelentette. A két világháború között már kialakult az a szokás, hogy csak a közvetlen rokonokat, családtagokat, a távolról érkezőket kínálták sonkával, tojással, a többi locsolkodó italt, süteményt kapott.

„Ha egész évben nem, akkor megvették a bort (ti. akiknek saját nem termett).” A húsvéti, a Jézus halálára és feltámadására emlékező ünnepen az otthon fogyasztott bornak egy hívő katolikus családban szakrális, szimbolikus jelentése, eredete is lehetett.

A tojást Krisztus feltámadásának, egész Európában a termékenység és újjászületés jelképét, egyben a paraszti, baromfinevelő gazdaságokban tavasszal bőven adott termékét, ételét a lány meglocsolása után a fiú kapta. Egyes határrészen és családokban festetlenül, máshol legalább hagymalével színesítve adták. (Szántai Kis Ferencné Német Franciska) Már nem tartják számon – legalábbis a megkérdezettek körében – a piros tojás szimbolikus jelentését, azt, hogy a piros szín Krisztus elhullajtott vérére emlékeztet.

„Főztek tojást, de nem festették. Ha volt korai virág, azt kaptak. Volt akkor már sárga nárcisz.” (Hajdú Piroska) A virágot a kalapjukra tűzték. A nárcisz a Jelképtár szerint (a görög önszerelem jelképe után), a Biblia alapján Máriával és Krisztus feltámadásával hozható összefüggésbe. A szimbólum jelentésének ismerete nélkül él napjainkig is a szokás, ha nem is minden családban.

2003-ban is talákoztam húsvét hétfő délelőtt fiatal apákkal, akik fiúgyermekikkel, a kabátjuk gomblyukában virággal mentek egyik helyről a másikra. A hétköznapok egyhangúságát pogány, vallásos, állami és családi ünnepek oldják. Az idősebb korosztály mindig attól fél, hogy az utánunk jövő nemzedék életében ezek a szertartások megkopnak, eltűnnek. Bálint Sándor a vallásos népelet szokásait makacs kitartással és gyermeki derűvel jegyezte le és publikálta. Ily módon hitt is azok megmaradásában. Vajon méltó utódai vagyunk-e ebben a tevékenységben és hitben?